

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра селекції та насінництва ім. проф. М.Д. Гончарова

«Затверджую»

Завідувач кафедри селекції
та насінництва ім. М.Д. Гончарова

«22» квітня 2019 р.

 (Оничко В.Л.)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

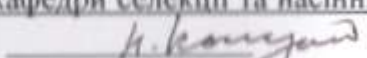
ВВ.01 Спеціальна селекція сільськогосподарських культур

Спеціальність: *201 Агронімія*

Факультет: *агротехнологій та природокористування*

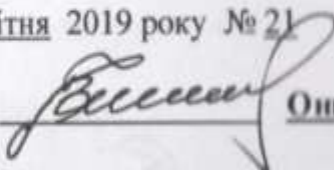
2019 - 2020 навчальний рік

Робоча програма з *Спеціальної селекції сільськогосподарських культур* для студентів за спеціальністю *201 Агрономія*

Розробник: Кожушко Н.С. д. с.-г. н., професор кафедри селекції та насінництва ім. М.Д. Гончарова,

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри *селекції та насінництва ім. М.Д. Гончарова*.

Протокол від "22" квітня 2019 року № 21

Завідувач кафедри Оничко В.І.

Погоджено:

Декан факультету

 (Коваленко І.М.)

Декан факультету

 (Коваленко І.М.)

Методист навчального відділу

Зареєстровано в електронній базі: дата: 29.05 2019 р.

©СНАУ, 2019 рік

©Кожушко Н.С., 2019 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3,5	Галузь знань: 20 Аграрні науки та продовольство	Нормативна	
Модулів – 2	Спеціальність: 201 Агрономія	Рік підготовки:	
Змістових модулів: 4		2019-2020-й	-
Індивідуальне навчально-дослідне завдання: Дослідження ознак і властивостей селекційного матеріалу (20 год.)		Курс	
		1	-
Загальна кількість годин – 105		Семестр	
		1(о)	-
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 1,5 самостійної роботи студента - 6,7	Освітній ступінь: магістр	Лекції	
		14 год.	-
		Практичні, семінарські	
		30 год.	
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		61 год.	
		Індивідуальні завдання:	
20	-		
Вид контролю:			
	екзамен; екз. білети, у.о.	-	

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%):

для денної форми навчання - 72,1/27,9 (44/61)

2. Мета та завдання дисципліни

Мета: формування системи спеціальних теоретичних знань про особливості селекції картоплі на комплекс господарсько-цінних ознак та придатність до промислового виробництва, переробки та насінництва.

Завдання: вивчення сучасних методів, технологій і техніки селекційно-насінницького процесу картоплі; визначення впливу біологічних факторів сорту і насіння на інтенсифікацію галузі картоплярства.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати: Термінологію. Стан і перспективи селекції картоплі. Виникнення і розвиток селекції. Становлення селекції як науки. основоположників вітчизняної селекції. Досягнення сучасної селекції. Методи селекції. Особливості системи сучасного насінництва. Державний сортовий і насінневий контроль. Методологію селекційно-насінницької роботи по картоплі в Україні. Технологічні основи оздоровлення та прискорення розмноження вихідного матеріалу в елітному насінництві.

вміти: Використовувати результати селекції для інтенсифікації регіонального картоплярства. Розраховувати рівень реалізації генетичного потенціалу сорту в виробничих умовах. Визначати оптимальний для регіону склад сортових ресурсів за основними господарсько-цінними ознаками. Встановлювати строки сортооновлення в залежності від ґрунтово-кліматичних умов вирощування. Визначати посівні якості насінневої картоплі. Розраховувати потребу в посадковому матеріалі на посів за сортоспецифічністю. Організувати проведення фітосанітарних і сортових прочисток на селекційно-насінницьких розсадниках. Оформлювати нормативно-технічної документації за результатами апробації посіву.

3. Програма навчальної дисципліни

(Затв. ВР СНАУ, пр. №7 від 29 лютого 2016 р.)

Змістовий модуль 1. Ранньостиглість, продуктивність, якість.

Тема 1. Селекція картоплі, як наука і практична діяльність зі створення нових сортів. Селекція на ранньостиглість. Виникнення і розвиток селекції. Становлення селекції як науки, основоположники. Сучасні селекційні центри. досягнення і перспективи селекції. Методи селекції.

Народногосподарське значення культури ранньостиглої картоплі, її біологічні особливості. Селекція на тривалість вегетаційного періоду. Підсумки вітчизняної селекції картоплі на ранньостиглість.

Тема 2. Селекція на продуктивність і якість. Селекція високопродуктивних ранньостиглих форм з високим вмістом крохмалю, метод

їх створення. Характер успадкування ознаки. Селекція на білковість. Залежність між урожайністю і білковістю потомства. Взаємозв'язок між вмістом білку і крохмалю в картоплі. Результати селекції продуктивних і високоякісних сортів.

Змістовий модуль 2. Технологічність.

Тема 3. Селекція на придатність до механізованого виробництва. Якість і втрати картоплі при інтенсивному виробництві. Особливості селекції сортів, стійких до механічних пошкоджень. Характер передачі стійкості потомству. Підсумки сучасної селекції сортів картоплі стійких до механічних пошкоджень.

Тема 4. Селекція на придатність до промислової переробки. Перспективність наряду. Асортимент продуктів переробки. Ознаки і властивості сортів придатних до переробки та їх успадкування потомством. Результати селекції СНАУ зі створення сортів картоплі, придатних до переробки.

Змістовий модуль 3. Імунітет.

Тема 5. Селекція на імунітет. Вчення про імунітет. Щорічні втрати врожаю картоплі від хвороб і шкідників. Поєднання стійкості з комплексом господарсько-цінних ознак. Особливості селекції на стійкість до основних розповсюджених хвороб і шкідників. Результати селекції СНАУ зі створення немадостійких сортів картоплі.

Тема 6. Технологія селекційного процесу. Тривалість селекції картоплі. Ризик в економіці селекції. Схема, організація і техніка селекції. Державна оцінка селекційного матеріалу на стійкість до карантинних об'єктів – рак і картопляна нематода. Методи оцінки селекційного матеріалу.

Змістовий модуль 4. Наукові основи, особливості, методологія.

Тема 7. Наукові основи і особливості системи насінництва. Сорт, як основний засіб с.-г. виробництва. Спеціальні насінневі методи і заходи по збереженню цінних біологічних властивостей сорту на всіх етапах насінництва. Сортіві якості і урожайні властивості. Екологічна модель формування врожайних властивостей насіння. Система насінництва. Сортооновлення, сортозаміна. Схеми відтворення еліти. Методи одержання вихідного матеріалу.

Тема 8. Оздоровлення і розмноження вихідного матеріалу в елітному насінництві. Теорії виродження картоплі. Методи, технологія оздоровлення та розмноження вихідного матеріалу. Прискорене розмноження картоплі. Залежність врожайності культури від якості посадкового матеріалу.

4. Структура навчальної дисципліни (денна форма навчання)

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
		лекцій	практичних	лабораторних	індивід.	сам. роб.
Модуль 1. Стан і перспективи селекції картоплі в Україні. Напрями селекції						
<i>Змістовий модуль 1. Ранньостиглість, продуктивність, якість</i>						
Тема 1. Селекція картоплі, як наука і практична діяльність зі створення нових сортів. Селекція на ранньостиглість	13	2	4	-	2	5
Тема 2. Селекція на продуктивність і якість	16	2	4	-	5	5
Разом за змістовим модулем 1	29	4	8	-	7	10
<i>Змістовий модуль 2. Технологічність</i>						
Тема 3. Селекція на придатність до механізованого виробництва	13	2	4	-	2	5
Тема 4. Селекція на придатність до промислової переробки	17	2	6	-	3	6
Разом за змістовим модулем 2	30	4	10	-	5	11
<i>Змістовий модуль 3. Імунітет</i>						
Тема 5. Селекція на імунітет	14	2	4	-	3	5
Тема 6. Технологія селекційного процесу	14	2	4	-	3	5
Разом за змістовим модулем 2	28	4	8	-	6	10
Модуль 2. Селекційно-насінницька робота по картоплі в Україні						
<i>Змістовий модуль 4. Наукові основи, особливості, методологія</i>						
Тема 7. Наукові основи і особливості системи насінництва.	9	1	2	-	1	5
Тема 8. Оздоровлення і розмноження вихідного матеріалу в елітному насінництві.	9	1	2	-	1	5
Разом за змістовим модулем 4	18	2	4	-	2	10
УСЬОГО ГОДИН	105	14	30	-	20	61

5. Теми та план лекційних занять
(денна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 1: Селекція картоплі, як наука і практична діяльність зі створення нових сортів. Селекція на ранньостиглість 1. Термінологія. Вчені 2. Виникнення, розвиток, становлення селекції, як науки 3. Селекція на тривалість вегетаційного періоду	2
2.	Тема 2: Селекція на продуктивність і якість 1. Формування продуктивності 2. Селекція високопродуктивних ранніх форм 3. Селекція на крохмалистість і білковість	2
3.	Тема 3: Селекція на придатність до механізованого виробництва 1. Якість і втрати при інтенсивному виробництві 2. Ознаки та властивості придатності сорту та їх успадкування потомством 3. Особливості спеціальної селекції сортів.	2
4.	Тема 4: Селекція на придатність до промислової переробки 1. Вимоги до якості сировини при промисловій переробці 2. Ознаки та властивості придатності сорту та їх успадкування потомством 3. Особливості спеціальної селекції сортів.	2
5.	Тема 5: Селекція на імунітет 1. Вчення про імунітет рослин. Втрати врожаю від хвороб і шкідників 2. Селекція на стійкість до розповсюджених хвороб і шкідників	2
6.	Тема 6: Технологія селекційного процесу 1. Селекція на придатність до генеративного розмноження 2. Схема, організація і техніка селекції	2
7.	Тема 7: Селекційно-насінницька робота в Україні 1. Наукові основи селекційно-насінницької роботи 2. Системи насінництва картоплі в Україні 3. Оздоровлення і розмноження вихідного матеріалу в елітному насінництві	2
Разом:		14

8. Теми практичних занять
(денна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Розрахунок реалізації генетичного потенціалу сорту в виробничих умовах за різних етапів сортозаміни та природних зон.	2
2.	Оцінювання сортів і селекційного матеріалу картоплі за морфологічними ознаками бульб (забарвлення шкірки і сирого м'якуша, розмір і форма бульб)	2
3.	Оцінювання сортів і селекційного матеріалу картоплі за морфологічними ознаками бульб (кількість і глибина вічок)	2
4.	Оцінювання сортів і селекційного матеріалу картоплі за фізичними ознаками (питома вага бульб)	2
5.	Оцінювання сортів і селекційного матеріалу картоплі за хімічними ознаками (вміст сухої речовини і крохмалю)	2
6.	Оцінювання сортів і селекційного матеріалу на придатність до переробки на харчові продукти (сушені, обсмажені)	2
7.	Оцінювання сортів і селекційного матеріалу на придатність до переробки на технічні продукти (крохмаль, спирт)	2
8.	Оцінювання сортів і селекційного матеріалу картоплі за споживчою та кормовою цінностями	2
9.	Оцінювання сортів і селекційного матеріалу картоплі за технологічними властивостями (динамічна твердість, відходи при чищенні, потемніння сирих очищених бульб)	2
10.	Оцінювання сортів і селекційного матеріалу картоплі за кулінарними властивостями (текстура варених бульб, смак, кулінарно-споживчий тип)	2
11.	Оцінювання сортів і селекційного матеріалу на придатність для довгострокового зберігання (кількісні втрати)	2
12.	Оцінювання сортів і селекційного матеріалу картоплі на придатність для довгострокового зберігання (якісні втрати)	2
13.	Оцінювання посівних якостей бульб насінневої картоплі за ДСТУ 4013-2001	2
14.	Оцінювання посівних якостей насінневої картоплі за бульбовим аналізом (оформлення акту бульбового аналізу)	2
15.	Використання методу сортового контролю (строки сортооновлення, норми сортової чистоти, апробація посіву)	2
Разом:		30

9. Самостійна робота

(денна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	<i>Селекція картоплі, як наука і практична діяльність зі створення нових сортів. Селекція на ранньостиглість.</i> Підсумки селекції картоплі на ранньостиглість. Модель сорту.	5
2.	<i>Селекція на продуктивність і якість.</i> Результати вітчизняної і зарубіжної селекції на продуктивність і якість сортів. Модель сорту	5
3.	<i>Селекція на адаптивність екоградієнтам.</i> Підсумки селекції сортів картоплі за їх зональним поширенням.	5
4.	<i>Селекція на придатність до промислової переробки.</i> Результати вітчизняної і зарубіжної селекції зі створення спеціальних сортів картоплі. Модель сорту	5
5.	<i>Селекція на імунітет.</i> Результати різних селекцій зі створення немадостійких сортів картоплі	5
6.	<i>Технологія селекційного процесу.</i> Методи оцінки селекційного матеріалу картоплі	6
7.	<i>Наукові основи і особливості системи насінництва.</i> Схеми відтворення еліти картоплі. Методи одержання вихідного матеріалу.	5
8.	<i>Оздоровлення і розмноження вихідного матеріалу в елітному насінництві.</i> Ефективні методи оздоровлення та прискореного розмноження посадкового матеріалу	5
Разом:		61

10. Індивідуальне завдання
Підготовка рефератів: навчально-дослідна робота
(денна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	<i>Селекція картоплі, як наука і практична діяльність зі створення нових сортів. Селекція на ранньостиглість.</i> Основоположники вітчизняної селекції картоплі. Селекційні центри України, регіону та напрями їх діяльності. Нові сорти ранніх груп стиглості	2
2.	<i>Селекція на продуктивність і якість.</i> Порівняльна оцінка нових і перспективних сортів картоплі селекції СНАУ за їх продуктивністю і якістю.	5
3.	<i>Селекція на придатність до механізованого виробництва.</i> Нові і перспективні сорти картоплі селекції СНАУ, стійкі до механічних пошкоджень. Значення сортозаміни.	2
4.	<i>Селекція на придатність до промислової переробки.</i> Нові і перспективні сорти картоплі селекції СНАУ придатні до промислової переробки на харчові продукти	3
5.	<i>Селекція на імунітет.</i> Агробіологічна характеристика нематодостійких сумських сортів картоплі	3
6.	<i>Технологія селекційного процесу.</i> Державна оцінка стійкості селекційного матеріалу картоплі до карантинних об'єктів – рак і картопляна нематода	3
7.	<i>Наукові основи і особливості системи насінництва.</i> Екологічна модель формування врожайних властивостей насіння картоплі за абіотичними і біотичними факторами	1
8.	<i>Оздоровлення і розмноження вихідного матеріалу в елітному насінництві.</i> Придатність до прискореного розмноження нових і перспективних сортів картоплі селекції СНАУ	1
	Разом:	20

11. Методи навчання

1. Методи навчання за джерелом знань:

1.1. *Словесні*: лекція, робота з каталогами сортів рослин України (конспектування, виготовлення таблиць).

1.2. *Наочні*: демонстрація, ілюстрація, спостереження.

1.3. *Практичні*: лабораторний метод, практична робота, виробничо-практичні методи.

2. Методи навчання за характером логіки пізнання:

2.1. *Аналітичний* (суть: розклад цілого на частини з метою вивчення їх суттєвих ознак).

2.2. *Дедуктивний* (суть: вивчення предметів від загального до одиничного).

3. Методи навчання за характером та рівнем самостійної розумової діяльності студентів:

3.1. *Проблемний* (проблемно-інформаційний)

3.2. *Дослідницький*

3.3. *Репродуктивний* (можливість застосування вивченого на практиці)

4. **Активні методи навчання** – використання технічних засобів навчання, екскурсії, заняття на виробництві, самооцінка знань, використання навчальних та контролюючих тестів, використання опорних конспектів лекцій.

5. **Інтерактивні технології навчання** – використання мультимедійних технологій.

12. Методи контролю

1. Рейтинговий контроль за 100-бальною шкалою оцінювання ECTS.

2. Проведення проміжного контролю протягом семестру (проміжна атестація).

3. Полікритеріальна оцінка поточної роботи студентів:

- рівень знань, продемонстрований на лабораторних заняттях;

- результати виконання та захисту лабораторних робіт;

- письмові завдання при проведенні контрольних робіт;

4. Пряме врахування у підсумковій оцінці виконання студентом певного індивідуального завдання:

- навчально-дослідна робота.

- навчально-практичне дослідження із презентацією результатів.

13. Розподіл балів, які отримують студенти (денна форма навчання)

Поточне тестування та самостійна робота								С Р С	Разом за модулі та СРС	Атестація	Екзамен	Сума
Модуль 1 – 30 балів						Модуль 2– 10 балів						
Змістовий модуль 1 10 балів		Змістовий модуль 2 10 балів		Змістовий модуль 3 10 балів		Змістовий модуль 4 10 балів						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	15	55 (40+15)	15	30	100
5	5	5	5	5	5	5	5					

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
75-81	C	
69-74	D	задовільно
60-68	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

14. Методичне забезпечення

1. Технологічні основи селекції картоплі: [навч. посіб.] / М.Д. Гончаров, Н.С. Кожушко та ін. – Суми: СНАУ, 2004. – 104 с.
2. Технологічні основи насінництва картоплі: [навч. посіб.] / М.Д. Гончаров, Н.С. Кожушко та ін. – Суми: СНАУ, 2004. – 108 с.
3. Каталог сортів картоплі: довідник / М.Д. Гончаров, Н.С. Кожушко, В.О. Ткаченко. – Суми: СНАУ, 2004. – 83 с.
4. Каталог сортів картоплі селекції СНАУ: довідник / В.М. Івченко, Н.С. Кожушко, М.М. Сахошко, В.І. Оничко та ін. – Суми: СНАУ, 2013. – 56 с.
5. Основні напрями та завдання селекції картоплі / Н.С. Кожушко, М.Д. Гончаров // Картопля. – Біла Церква, 2002. – Т. I. – С. 226-257, 270-290.

6. Методичні вказівки для виконання ЛПЗ з дисципліни "Спеціальна селекція сільськогосподарських культур" для студ. 1 к. дфн і зфн ОС магістр, спец. 201 Агрономія / Н.С. Кожушко. – Суми: СНАУ, 2017. – 48 с.

7. Методичні вказівки до виконання індивідуальних завдань з СР з дисципліни "Спеціальна селекція с.-г. культур" для студ. 5 к. дфн і зфн спец. "Агрономія" / Н.С. Кожушко. – Суми: СНАУ, 2009. – 21 с.

8. Методичні вказівки для виконання ЛПЗ з дисципліни ТЗПК для студ. 4 к. дфн спец. "Агрономія" / Н.С. Кожушко. – Суми: СНАУ, 2002. – 22 с.

9. Методичні вказівки для виконання СР з дисципліни "Спеціальна селекція с.-г. культур" для студ. 5 к. дфн і зфн спец. "Агрономія" / Н.С. Кожушко. – Суми: СНАУ, 2015. – 36 с.

10. Сортознавство картоплі: довідник / Н.С. Кожушко, М.М. Сахошко. – Суми: СНАУ, 2011. – 27 с.

11. Сортові ресурси картоплі: довідник / Н.С. Кожушко, М.М. Сахошко. – Суми: СНАУ, 2011. – 13 с.

12. Каталог сортів картоплі придатних для поширення в Україні: довідник / Н.С. Кожушко, М.М. Сахошко. – Суми: СНАУ, 2012. – 40 с.

13. Кожушко Н.С. Інтенсивність формування продуктивності сортів картоплі Сумської селекції / Н.С. Кожушко, М.М. Сахошко // Вісник СНАУ. – Вип. 3(25). – 2013. – С. 233-238.

14. Сахошко Н.Н. Сортвая реакция картофеля на интенсивность формирования продуктивности / Н.Н. Сахошко, Н.С. Кожушко // Вестник НГАУ. – Новосибирск. – Вип. №3. – 2013. – С. 17-21.

15. Сучасні державні сортові ресурси картоплі / Н. С. Кожушко, В.І. Оничко. – Суми:СНАУ, 2015. – 40 с.

16. Нові сортові ресурси картоплі : [навч. посіб.] / Н.С. Кожушко. – Суми: СНАУ, 2016. – 56 с.

15. Рекомендована література

Базова

1. Спеціальна селекція і насінництво польових культур: [навч. посіб.] / Н.І. Рябчун, М.І. Єльніков, А.Ф. Звягін та ін.; за ред. В.В. Кириченка. – Х.: ІР ім. В.Я. Юр'єва НААНУ, 2010. – 462 с.

2. Спеціальна селекція польових культур: [навч. посіб.] / В.Д. Бугайов, А.В. Власенко, С.П. Васильківський та ін.; за ред. М.Я. Молоцького. – Біла Церква, 2010. – 368 с.

3. Селекція і насінництво с.-г. культур: [підручник] / М.Я. Молоцький, С.П. Васильківський, В.І. Князюк, В.А. Власенко. – К.: Вища школа, 2006. – 463 с.

4. Селекція та насінництво польових культур: [практикум]/ М.Я. Молоцький, С.П. Васильківський, В.І. Князюк. – Біла Церква, 2008. – 192 с.
5. Селекція та генетика окремих культур: [навч. посіб.] / М.М. Чекалін, В.М. Тищенко, М.Е. Баташова. – Полтава: ФОП Говоров С.В., 2008. – 368 с.
6. Спеціальна селекція сільськогосподарських культур: [курс лекцій] / Н.С. Кожушко. – Суми: СНАУ, 2014. – 92 с.

Допоміжна

1. Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні на 2018 рік. – К.: Міністерство аграрної політики України, 2018. – 390 с.
2. Каталог сортів рослин, придатних для поширення в Україні у 2011 році (I і II частина). – К.: Алефа, 2011. – 510 с.
3. Каталог сортів рослин, придатних для поширення в Україні (Офіційні описи сортів, внесених до державного реєстру сортів рослин), придатних для поширення в Україні у 2009-2011 рр.) / Офіц. бюл. Держслужби з охорони прав на сорти рослин. – К.: Фенікс, 2011. – Вип. 1., Ч. 4. – 507 с.
4. Методика державного сортовипробування сортів рослин на придатність до поширення в Україні // Охорона прав на сорти рослин. – К.: Алефа, 2003. – 106 с.
5. Концепція розвитку галузі картоплярства Сумської області на період до 2015 року / Н.С. Кожушко, М.М. Сахошко, В.І. Оничко, В.О. Ільченко // Вісник СНАУ. – Вип. 4(21). – 2011. – С. 70-77.
6. Кожушко Н.С. Нові сорти картоплі сумської селекції/ Н.С. Кожушко, М.М. Сахошко // Вісник СНАУ. – Вип. 11(22). – 2011. – С. 109-112.
7. Кожушко Н.С. Продуктивний потенціал сортів картоплі селекції СНАУ в умовах північно-східного Лісостепу України/ Н.С. Кожушко, Ю.І. Сумець, В.М. Дігтярьов // Вісник СНАУ. – Вип. 11(22). – 2011. – С. 112-116.
8. Кожушко Н.С. Селекція сортів картоплі на якість / Н.С. Кожушко, М.Д. Гончаров // Вісник СНАУ. – Вип. 9(24). – 2012. – С. 140-145.
9. Кожушко Н.С. Формування сортових ресурсів картоплі для північного Лісостепу України / Н.С. Кожушко, М.М. Сахошко, В.М. Дігтярьов // Вісник СНАУ. – Вип. 9(24). – 2012. – С. 145-152.
10. Кожушко Н.С. Сумській селекції картоплі – 32 / Н.С. Кожушко, М.М. Сахошко, В.М. Кабанець, В.І. Оничко, О.Г. Войтенко: Матер. міжнарод. наук.-практ. конф. "Гончарівські читання" (28 травня 2013 року). – Суми: СНАУ, 2013. – С. 6-8.
11. Кожушко Н.С. Селекція картоплі на посухостійкість / Н.С. Кожушко, П.В. Савченко: Матер. міжнарод. наук.-практ. конф. "Гончарівські читання" (28 травня 2013 року). – Суми: СНАУ, 2013. – С. 53-55.
12. Кожушко Н. С. Становлення та розвиток селекції і насінництва картоплі в північно-східному Лісостепу України / Н. С. Кожушко: Матер. міжнарод. наук.-практ. конф. "Гончарівські читання" (25-26 травня 2017 року). – Суми: СНАУ, 2017. – С. 8-10.

13. ДСТУ 4013-2001. Сортові та посівні якості картоплі насінневої. Технічні умови. – К.: Держстандарт України, 2001. – 20 с.

14. ДСТУ 4014-2001. Картопля насіннева. Відбір проб і методики визначення посівних якостей. – К.: Держстандарт України, 2001. – 16 с.

15. Настольная книга картофелевода: производственно-практическое издание / РУП «Научно-практический центр НАН Беларуси по картофелеводству и плодоовощеводству»; ред. С. А. Турко. – Минск: Рейплац, 2008. – 191 с.

16. Сорта картофеля: каталог.2007. – Минск: РУП «Научно-практический центр НАН Беларуси по картофелеводству и плодоовощеводству», 2007. – 96 с.

17. Картоплярство Сумщини / Н.С. Кожушко: міжнарод. НПК «Гончарівські читання» (26-27 травня 2016 р.). – Суми, 2016. – С.9-11.

18. Нові сорти картоплі – перспективи галузі / Н.С. Кожушко: міжнарод. НПК «Гончарівські читання» (24-25 травня 2018 р.). – Суми, 2018. – С.8-9.

16. Інформаційні ресурси

1. Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні на 2018 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://minagro.gov.ua/uk/organic_ministry?nid=27051

2. Виробництво картоплі в Україні – вигідний бізнес - експерт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://galinto.com.ua/news/83751/html/>.

3. Картопля для фермерського бізнесу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://spil/ucor.ua/news/kartoplja_dlja_fermerskogo_biznesy/2009-10-11-228.

4. Картопля. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Картопля>.

5. Внутрішній ринок картоплі. Р. Демченко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www/propozitsiya.com/page=149&number=73>.

6. Картофель // Методи селекции {Електронний ресурс}. – Режим доступу: <http://seleccija.ru/kartofel-metody-selekcii.html>

7. Скороспелость – как направление селекции картофеля в Беларуси [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://welikepotato.ru>

